

वसुधैव कुटुम्बकम्—

“प्रधानांशरूपा च प्रकृतेः वसुधैव ।
आधाररूपा सर्वेषां सर्वश्रेष्ठप्रकृतिका ॥
रत्नाकरा रत्नगर्भा सर्वरत्नाकरावया ।
प्रजाभिश्च प्रजेष्वेव पूजिता वन्दिता सदा ॥
सर्वोपजीवरूपा च सर्वसम्पत्तिदायिनी ।
यथा विना जगत् सर्वं निराधारं चराचरम् ॥७॥
प्रकृतेः कला या यास्ता निबोध सुनीश्वर ॥
यस्य यस्य च याः पद्मस्ताः सर्वा वर्णयामि ते ॥
स्वाहा देवी वक्षिपत्नी चिद्रूपेण पूजिता ।
यथा विना हविर्दानं न यद्दीतुं सुराः क्षमाः ॥१॥
दक्षिणा यज्ञपत्नी च होवा सर्वेषु पूजिता ।
यथा विना च विश्वेषु सर्वं कर्म च निष्फलम् ॥२॥
खद्या पित्र्यां पत्नी च सुनिर्मितभिरनरैः ।
पूजिता पित्रदानश्च निष्फलश्च यथा विना ॥३॥
स्त्रिदेवी वायुपत्नी प्रतिविम्बेषु पूजिता ।
आदानश्च प्रदानश्च निष्फलश्च यथा विना ॥४॥
पृथिव्यापतेः पत्नी प्रतिविम्बेषु पूजिता ।
यथा विना परिचीणाः पुमांसो योषितो
भवेत् ॥ ५ ॥
अनन्तपत्नी पृथिव्यै पूजिता वन्दिता भवे ।
यथा चित्रा न सङ्कटाः सर्वे लोकाश्च सन्ततम् ॥६॥
ईशानपत्नी सम्पत्तिः पूजिता च सुरैर्नरैः ।
सर्वलोका दरिद्राश्च विश्वेषु च यथा विना ॥७॥
धृतिः कपिलपत्नी च सर्वैः सर्वेषु पूजिता ।
सर्वलोका अधेयः सुवर्णगतुश्च यथा विना ॥८॥
यमपत्नी क्षमा साध्वी सुशीला सर्वपूजिता ।
समुत्पत्ताश्च वष्टाश्च सर्वलोका यथा विना ॥९॥
क्रीडाधिष्ठातृदेवी च कामपत्नी रतिः सती ।
कैलिकौतुकहोनाश्च सर्वलोका यथा विना ॥१०॥
सत्यपत्नी सती सुक्तिः पूजिता जगतां प्रिया ।
यथा विना भवे लोका वस्तुतारहिताः सदा ॥११॥
मोक्षपत्नी दया साध्वी पूजिता च जगत्प्रिया ।
सर्वे लोकाश्च सर्वेषु निष्ठुराश्च यथा विना ॥१२॥
पुण्यपत्नी प्रतिष्ठा सा पुण्यरूपातिपूजिता ।
यथा विना जगत् सर्वं जीवन्मृतपरं सुने ॥१३॥
सुकर्मपत्नी कौत्सिश्च धन्या मान्या च पूजिता ।
यथा विना जगत् सर्वं यशोहीनं नृतं यथा ॥१४॥
क्रिया उद्योगपत्नी च पूजिता सर्वसम्पत्ता ।
यथा विना जगत् सर्वसुखमिव नारदः ॥१५॥
अधर्मपत्नी मिथ्या सा सर्वघृतेषु पूजिता ।
यथा विना जगन्मुक्तसुखं विधिनिर्मितम् ॥
सखे चादर्शना या च ज्ञेयायां सख्यरूपिणी ।
अर्हावयवरूपा च हापरे संज्ञता भिया ॥
कलौ महाप्रमत्ता च सर्वेषु व्यापिका वलात् ।
कपटेन समं भ्रात्रा भ्रमत्येव गृहे गृहे ॥ १६ ॥
शान्ति-१७ लज्जा १८ च भार्ये दे सुशीलस्य
च पूजिता ।
याभ्यां विना जगत् सर्वसुखमिव नारदः ॥
ज्ञानस्य भार्याक्षिप्तश्च बुद्धि-१९ मर्धा २०
सृष्टि-२१ क्षया ।
याभिर्विना जगत् सर्वं नष्टं नृतसमं तदा ॥

शक्तिश्च धर्मपत्नी सा कान्तिरूपा मनोहरा ।
परमा सा च विश्वोवा निराधारा यथा विना ॥
सर्वेषु शोभा रूपा सा जगदीर्गनिर्मिता सती ।
श्रीरूपा शक्तिरूपा च मान्या धन्या च पूजिता
॥ २२ ॥
कालाभिरुद्रपत्नी च विद्रा सा सिद्धयोगिनी ।
सर्वलोकाः समारम्भा मायायोगेन रात्रिषु ॥२३॥
कालस्य तिस्रो भार्याश्च सत्या-२४ रात्रि-२५
दिनानि च २६ ।
याभिर्विना विधाना च संख्यां कर्तुं न शक्यते ॥
सुत-२७ पित्रासे २८ मनोभार्ये धन्ये मान्ये
सुपूजिते ।
याभ्यां व्यामं जगत् सर्वं युक्तचित्तमेव च ॥
प्रभा च २९ दाहिका ३० चैव हे भार्ये तेजस-
क्षया ।
याभ्यां विना जगत् सर्वं विधातापि नहीश्वरः ॥
कालकर्म नष्ट-३१ जरे ३२ प्रचरस्य प्रिये
प्रिये ।
याभ्यां जगत् समुच्छ्रमं विधाता निर्मितं विधौ ॥
निद्राकन्या च तन्मा ३३ सा प्रीति-३४ रत्या
सुखप्रिये ।
याभ्यां व्यामं जगत् सर्वं विधिपुत्रविधेर्विधौ ॥
वैराग्यस्य हि जाये च अह्ना-३५ भक्तौ ३६ च
पूजिते ।
याभ्यां शश्वजगत् सर्वं जीवन्मुक्तमिदं सुने ॥
अदिति-३७ देवमाता च सुरभी ३८ च गर्वा
प्रसूः ।
दितिश्च ३९ दैत्यजननी वदस्य ४० विनता ४१
दुः ४२ ॥
उपयुक्ताः सृष्टिविधौ यथाश्च प्रकृतेः कलाः ॥४३॥
कलाश्चान्याः सन्ति वज्रस्तासु काश्चिन्निबोध मे ॥
रोहिणी ४४ चन्द्रपत्नी च संज्ञा ४५ सूर्यस्य
कामिनी ।
श्रुतरूपा ४६ मनोभार्या शचीन्द्रस्य च गेहिनी
४७ ॥
तारा ४८ दृष्टयतेर्माया वशिष्ठस्य त्वर-
न्वती ४९ ।
अहल्या ४९ गौतमपत्नी तु चानक्षया ५० त्रिका-
मिनी ॥
पित्र्यां मानसी कन्या मेनका ५१ सामिका-
प्रसूः ।
लोपासुद्रा ५२ तथा भूती ५३ कुबेरकामिनी
तथा ॥
वदयानी ५४ यमपत्नी च वलेन्विन्धावली ५५
तथा ।
कुन्ती च ५६ दयमन्ती च ५७ यशोदा ५८
देवकी ५९ सती ॥
मान्यारी ६० नौपदी ६१ सखा ६२ सावित्री ६३
सत्यवती ६४ ।
दृष्टभाद्रप्रिया साध्वी राधामाता कलावती ६५ ॥
मन्दोदरी ६५ च कौशल्या ६६ सुभद्रा ६७
कौटभी ६८ तथा ।

रेवती ६९ सत्यभामा ७० च कालिन्दी ७१
लक्ष्मणा ७२ तथा ॥
जाम्बवती ७३ नायजिती ७४ मित्रविन्दा ७५
तथापरा ।
लक्ष्मणा ७६ रुक्मिणी ७७ सीता ७८ स्वयं-
लक्ष्मीः प्रकीर्तिता ॥
कला योजनगन्धा च ७९ आसमाता महासती ।
वायुपत्नी तथोवा ८० च चित्रलेखा च ८१
तत्सखी ॥
प्रभावती ८२ भानुमती ८३ तथा मायावती ८४ सती ।
रेवती ८५ च भृगोर्माता हलिमाता च
रोहिणी ८६ ॥
एकानंशा ८७ च दुर्गाशा श्रीकृष्णभगिनी सती ।
वज्रः सन्नि कलाश्चैव प्रकृतेरेव भारते ॥
या याश्च व्यामदेयताः सर्वाश्च प्रकृतेः कलाः ।
कलांशं प्रचसुङ्गताः प्रतिविम्बेषु योषितः ॥८८॥
योषितामपमानेन प्रकृतेः पराभवः ।
ब्राह्मणी पूजिता येन पतिपुत्रवती सती ॥
प्रकृतिः पूजिता तेन वक्षालङ्कारचन्दने ।
कुमारी चाष्टवर्षीया वक्षालङ्कारचन्दने ।
पूजिता येन विप्रस्य प्रकृतिस्तेन पूजिता ॥ ८९ ॥
सर्वाः प्रकृतिसम्भूता उत्तमाधममध्यमाः ।
सर्वांशाश्चोत्तमा ज्ञेयाः सुशीलाश्च पतिव्रताः ॥
मध्यमा राजसाशांशास्त्राश्च भोक्ताः प्रकी-
र्तिताः ।
सुखसम्भोगवशाश्च स्वकार्ये तत्पराः सदा ।
अधमास्त्मासांशाश्च अजातकुलसम्भवाः ॥
दुर्मुखाः कुलटा धूर्ताः स्वतन्त्राः कलहप्रियाः ।
पृथिव्यां कुलटा याश्च स्वर्गे चाक्षरसां गन्धाः ॥
प्रकृतेः स्तामसांशाः पुंश्चल्यः परिकीर्तिताः ।
एवं निगदितं सर्वं प्रकृतेः परिकीर्तनम् ॥ ९० ॥
ताश्च सर्वाः पूजिताश्च पुण्यक्षेत्रे च भारते ।
पूजिता सुरप्रेसादौ दुर्गा दुर्गतिनाशिनी ॥
द्वितीये रामचन्द्रेण रावणस्य वधादिना ॥
तत्पञ्चाङ्गतां माता चिद्रूपेण पूजिता ।
जातादौ दक्षपत्न्या च निहत्या दैत्यदानवान् ॥
ततो देहं परित्यज्य यज्ञे भर्तुं च निन्द्या ।
जज्ञे हिमवतः पद्मं लेभे पशुपतिं पतिम् ॥
गणेशश्च स्वयं लघाः स्कन्दो विष्णुकुलोद्भवः ।
बभूवुस्तौ तनयौ पञ्चाक्षराश्च शौनकः ॥
जगदीर्गलघूपेन प्रथमे परिपूजिता ।
चिद्रूपेण तत्पञ्चादेवतासु निमानवैः ॥
सावित्री चाक्षपतिना प्रथमे परिपूजिता ।
तत्पञ्चाक्षिण्य लोकेषु देवतासु निमानवैः ॥
आदौ सरस्वती देवी ब्रह्मणा परिपूजिता ।
तत्पञ्चाक्षिण्य लोकेषु देवतासु निमानवैः ॥
प्रथमे पूजिता राधा गोलोके रासमन्त्रके ।
पौर्यमास्यां कार्तिकस्य कृष्णेन परमात्मना ॥
गोपिकाभिश्च गोपेभ्यः बालिकाभिश्च बालकैः ।
गवां गणैः सुरभ्या च तत्पञ्चाक्षायया हरैः ॥
तदा ब्रह्मादिभिर्देवैर्मनुनिर्मनुभिरुक्ता ।
पुण्यधूपादिभिर्भक्त्या पूजिता वन्दिता सदा ॥